

ANTICA MENAC

INTONACIJSKI TIPOVI U RUSKOM I HRVATSKOM KNJIŽEVNOM JEZIKU

Posljednjih decenija istraživanje intonacije pojedinih jezika doživjelo je velik uspon i pobudilo interes. Značajni su rezultati postignuti na eksperimentalnom i teoretskom planu, u proučavanju fizičkih svojstava intonacije (kretanja tona, intenziteta, trajanja, tempa), njihovih odnosa i uvjetovanosti, realizacije, distribucije, odnosa intonacije riječi i sintagme odnosno rečenice, njihove međuzavisnosti, utjecaja itd.

Solidan je nivo postignut i u radovima praktičkog tipa, usmjerenima na nastavu (prvenstveno za strance), koji treba da pomognu da se slušno pa govorno usvoje pojedini intonacijski tipovi i bar donekle automatizira njihova upotreba.

Oba su pristupa - znanstveni i primijenjeni - obično usko povezana tako da primijenjeni uzima iz znanstvenog teoretsko polazište koje će razraditi za praktičnu primjenu, dajući opet - povratnom informacijom - iskustva iz svog rada, potrebna za potvrđivanje, negiranje, razradu i dopunu znanstvenih postavki. Dogada se, premda rjeđe, i obratan put, kao na primjer kod sovjetske fonetičarke E.A.Bryzgunove na području ruske intonacije. Počelo je (1963) upravo na primijenjenom planu: u vježbenici praćenoj pločama i namijenjenoj strancima uvježbavao se izgovor ruskih glasova i riječi, a onda i intonacijskih tipova. Jasan način izdvajanja i obrade pojedinih intonacija te njihovo jednostavno bilježenje učinili su sustav Bryzgunove prihvatljivim i popularnim pa je nakon trećeg izdanja (1977), dopunjenog novim intonacijskim tipovima i temeljitom razradom, a i brojnih izdanja drugih autora koji su sustav prihvatili, teoretska baza bila već toliko razrađena da je ušla u reprezentativnu Akademijску gramatiku (1980).

Pored radova Bryzgunove vrijedne su priloge za rusku intonaciju dali, od sovjetskih znanstvenika, M.V.Panov, V.A.Artemov, L.V.Bondarko, T.M.Nikolajeva, N.D.Svetozarova i dr., a od stranih Z.Oliverius, M.Romportl, J.Buning i C. van Schooneveld, M.Georgieva i M.Popova i dr.

Intonacija hrvatskog ili srpskog jezika nije još dobila kompletnu i sistematsku obradu, ali ima vrlo vrijednih djela kojima je uspješno proučavana. Radovi P.Guberine o govornim vrednotama i teoretske postavke za seriju o izgovoru i intonaciji raznih jezika, kao i za tečajeve jezika po GSAV metodi položili su temelj proučavanju intonacije u nas. Tu su zatim radovi Đ.Kostića, M.Pavlovića, A.Pece te osobito važan rad P.Ivića i I.Lehiste. Važne su priloge dali zagrebački fonetičari I.Škarić, B.Vuletić i J.Silić, a u novije im se vrijeme pridružila A.Nakić uvodeći u intonaciju kontrastivni pristup (englesko-hrvatski ili srpski). Od stranih se autora ističu radovi P.Jacobsena, I.Mahnken i T.M.Nikolajeve.

Pristup kontrastivnom promatranju ruskog i hrvatskog književnog jezika otežan je različitošću fonoloških i akcentoloških sustava dvaju jezika, a olakšan sličnostima nekih intonacijskih tipova.

Pri opisu ruskih intonacijskih tipova uzet ćemo kao polazište klasifikaciju Bryzgunove imajući u vidu njezinu jednostavnost, koja u kontrastivnom radu može biti od koristi.

Bryzgunova je u prvom izdanju svoje knjige izdvojila pet intonacijskih tipova, a u trećem izdanju dodala je još dva, te je u Akademijsku gramatiku ušla ta klasifikacija sa sedam intonacijskih tipova. Za svaki od njih daje se opis kretanja tona i intenziteta, tako da je svaki određen svojevrsnom krivuljom. Također se razrađuje distribucija prema sintaktičkoj upotrebi i stilističko-emocionalnoj markiranosti. Način bilježenja intonacijskog tipa odlikuje se ektonomičnošću: iznad vokala nukleusnog sloga označuje se brojka (1-7) koja se odnosi na intonacijski tip. Tko je već usvojio krivulju kretanja tona pojedinog tipa neće imati teškoća da ga primijeni na novi tekst.

Prvi intonacijski tip (po Bryzgunovoj intonacijska konstrukcija br. 1, ili IK-1) jest intonacija završetka, karakteristična za izjavne rečenice i završne sekvence. Prednukleusni dio izgovara se na srednjoj visini tona ili s laganom uzlaznošću prema sredini; u nukleusu se ton spušta; u postnukleusnom dijelu obično zadržava visinu postignutu u nukleusu.

Это Наташа. ---_
 Наташа пришла. -\---
 Наташа пришла. ----\ -\---

Drugi intonacijski tip (IK-2) sličan je po svojoj silaznosti prvom tipu, ali obično ima veći intenzitet i ponekad nešto veću visinu nukleusnog sloga. Najčešća mu je upotreba u upitnim rečenicama s upitnom riječju, ali i u alternativnim pitanjima (veznik ili) i pri isticanju:

Когда вы придете? -\---
 Да или нет? ---\

Treći intonacijski tip (IK-3), karakterističan za kolokvijalni stil, obično predstavlja za strance najveću teškoću u svladavanju ruske intonacije. Od manje-više ujednačenog ravnog pa silaznog kretanja prema kraju, što ga ostvaruju prednukleusni i postnukleusni dio, odskače nukleusni slog naglim skokom uvis, a prvi slijedeći slog spušta se do već označene razine. IK-3 ima široku primjenu u pitanjima bez upitnih riječi, u nezavršnim sekvencama (prvom dijelu složene rečenice, u nabranjanju, suprotstavljanju i sl.).

Это Наташа?
 Наташа придет? ---^ Наташа придет? ^---
 Придет Наташа, / (и все будет хорошо.) ---^/
 Придут Наташа, Вера и Игорь. ---^/ ^/ ^/
 Это не Наташа, / а Вера. ---^ / -\

Četvrti intonacijski tip (IK-4) ima uzlazno kretanje te označuje nezavršenost. U prednukleusnom dijelu ton je na srednjoj visini, u nukleusu počinje od nešto niže točke uzlazno kretanje, koje se nastavlja i u prvim slogovima postnukleusnog dijela. Najviša točka nikad ne doseže visinu IK-3. Značenje nezavršenosti nalazi primjenu u nezavršnim sekvencama, u krnjim A-rečenicama, u pitanjima bez upitne riječi, pri pozdravima, molbama, zahtjevima, hvalisanju i dr.

Сегодня вѣчером/ придет Ёгорь. --- ↗ | --- ↘
 А Натáша? -- /
 Придут Натáша, / Вѣра/ и Ёгорь. --- ↘ | ↗ | ↘

Peti intonacijski tip (IK-5) razlikuje se od prva četiri tipa svojom složenom strukturom (obuhvaća dva nukleusa i slogove među njima) i obaveznom emocionalnom obojenošću. Prednukleusni dio počinje dosta nisko te se na prvom nukleusu penje, u međuprosotoru teče ravno, a na drugom se nukleusu spušta; u postnukleusnom dijelu ostaje na nižim tonovima.

Primjena ovog tipa ograničena je na usklične rečenice. Ako je uključena usklično-upitna zamjenica, ona predstavlja prvi nukleus te na njoj počinje uzlazna linija. Drugi je nukleus riječi na koju se zamjenica odnosi; ona predstavlja drugi nukleus i mjesto silaznog kretanja. Ponekad je ovaj intonacijski tip predstavljen jednom (nešto duljom) riječju.

Кака́я сегодня по́года! --- ↗ | --- ↘
 Кака́й ужас! --- / \
 обяза́тельно! --- / \ ---

Šesti intonacijski tip (IK-6) ima emocionalnu obojenost za označivanje čuđenja, divljenja, intenziteta ili visokog stupnja svojstva ili radnje, te se susreće u uzvičnim rečenicama. Ton je u prednukleusnom dijelu na srednjoj visini, u nukleusu se diže, a u prvim slogovima postnukleusnog dijela nastavlja se dizati ili teče ravno.

Сколько студѣнтов! ---/^-
Какѣй сегодня день! /-----
Какой сегодня дѣнь! -----/

Sedmi intonacijski tip (IK-7) također je emocionalno obojen i služi za isticanje potvrđivanja ili nijekanja, često i u suprotnom značenju od upotrebijene leksike. Nakon srednje visine prednukleusnog dijela slijedi visok skok u nukleusu, koji se na najvišoj točki naglo prekida, a onda se vraća na prekinuti srednji ton prednukleusa. Kretanje tona, osim prekida nakon skoka, slično je kao u IK-3.

Какѣй он специалист! Недоучка. --^-----
Хорошо здесь!/Тишина! --^_/--^

Opisani intonacijski tipovi mogu doživljavati mnogobrojne promjene. Prva četiri tipa, kod kojih je primarna sintaktička funkcija, mogu se razlikovati po neutralnosti ili dodatnoj emfatičnosti. Ta razlika obično izostaje kod tri posljednja tipa, koji u svom osnovnom obliku pokazuju izrazitu emfatičnost. Kod svih se tipova emfatičko-emocionalna obojenost izražava u promjeni tempa, pojačanju intenziteta, duljenjem samoglasnika pa i suglasnika i dr. Ponekad su neke od tih promjena vezane i uz premještanje nukleusa zbog logičkog naglaska, koje se susreće gotovo u svim intonacijskim tipovima.

Još nije dovoljno istraženo kakav utjecaj na realizaciju intonacijske linije, osobito u nukleusnim slogovima jače uzlaznosti i silaznosti, ima mjesto naglaska u riječi: da li se, na primjer, uzlazne intonacije drugačije ostvaruju u riječima s naglaskom na posljednjem slogu, nego u riječima gdje poslije naglašenog dolazi još jedan ili više nenaglašenih. Kad se uzme u obzir da u ruskom jeziku naglasak može stajati na svakom slogu, mogućnosti su za različite ostvaraje zaista velike.

Druga je stvar povezana s dinamičkim tipom ruskoga naglaska, koji uvjetuje bitno različit - kvantitativno i kvalitativno - izgovor naglašenih i nenaglašenih samoglasnika. Kako se

koji stupanj redukcije pojedinog samoglasnika ostvaruje u kojem položaju u odnosu na nukleus - također nije dovoljno istraženo, a sasvim sigurno mora igrati neku ulogu.

Razlike koje unutar svakog intonacijskog tipa nastaju u vezi sa spomenutim osobitostima ruskog fonološkog sustava, stvaraju varijante, koje su donekle različite, ali se međusobno dopunjuju određujući konture i zajedničke osobine intonacijskog tipa.

No premda svaki tako nastali skup varijanata tvori pojedini tip kao intonacijsku i semantičku cjelinu, dogodi se da jedina varijanta određenog tipa bude po nekim svojim osobinama bliška drugom tipu te se nađe na prijelazu dvaju intonacijskih tipova. Tako će primjena logičkog akcenta u tipu IK-1 većim intenzitetom nukleusa dovesti do intonacijskog tipa IK-2. Uzlazni tipovi (IK-3, IK-4 i IK-6) postaju vrlo slični kad u nukleusu nema zanaglasnih slogova. Tada sve zavisi od leksičkog sastava i sintaktičke veze, no ponekad može i ta razlika izostati. U takvu slučaju granice među tipovima postaju teško odredive, a ponekad se mogu učiniti i fiktivnima. IK-6 bi napr. mogla biti emfatičnija varijanta tipa IK-4, kao što bi IK-2 mogla biti varijanta tipa IK-1.

Promatrajući intonaciju u hrvatskom ili srpskom jeziku istraživači najčešće polaze od tipa rečenice i položaja segmenta u kojem se intonacija realizira. A.Nakić, idući obratnim putem, izdvojila je u svom korpusu (AV-tečaj hrvatskog ili srpskog jezika) intonacijske tipove i izračunala njihovu procentualnu zastupljenost.

Imajući u vidu rezultate radova o intonaciji hrvatskog ili srpskog jezika, a i na temelju vlastitog iskustva u slušanju govora, snimanju i obradi spontanog govora i snimljenih primjera, iznosim svoj prijedlog izdvajanja intonacijskih tipova u hrvatskom književnom jeziku.

1. Silazna intonacija počinje u prednukleusnom dijelu na srednjem tonu, može imati lagan uzlazni dio, a u nukleusu se spušta ispod početnog srednjeg tona. Zanaglasni se slogovi mogu još malo spuštati ili ostati na istoj visini.

Studenti stižu sutra.

Postnukleusni dio može izostati:

Njemu je zlo. ---\

Može izostati prednukleusni dio:

Nezadovoljan je. \-----

Može se upotrebljavati i sam nukleus:

Da. \

Na taj način krivulja ostvarivanja silaznosti ima svaki put svoje osobitosti.

Ako se nukleus pomiče zbog logičkog naglaska, zbog uskličnosti, imperativnosti i sl., onda je to povezano još i s promjenom intenziteta i drugih elemenata intonacije.

Kao i u drugim jezicima, i u našem je silazna intonacija, kao intonacija završetka, karakteristična za izjavne rečenice i završne sekvence.

Upotrebljava se i u pitanjima s upitnom riječju i u uzvičnim rečenicama.

Kamo ideš? --\-

Jesi li zadovoljan? ---\---

Kako je to lijepo! /---\--

Ne govori mi o tome! --\-----

U upitnim i uzvičnim rečenicama mogu zamjenica ili prilog biti jače istaknuti, čak do te mjere da ostvare izrazitu uzlaznost, tako da se dobiva složeni dvonukleusni uzlazno-silazni tip izrazite emocionalnosti:

Kome ti to govoriš! /---\--

Kako je to lijepo! /---\--

2. Uzlazna intonacija počinje na srednjoj visini da bi se u nukleusnom slogu počela dizati i nastavila uzlaznu liniju u slijedećim slogovima:

Vidjeli smo vjeverice,/... -----

Ideš u kazalište? -----

A nastavnica? -----

Nukleus može biti i na početku pa se sve ostvaruje u visokim tonovima:

Ti to kažeš? -----

Uzlazna se intonacija upotrebljava u nezavršnim sekvencama (prvom dijelu složene rečenice, u nabranjanju i dr.), u pitanjima bez upitne riječi, u krnjim A-pitanjima.

3. Visoka intonacija. Opća je linija intonacije blago silazna, samo što se nukleusni slog izgovara visoko, a slijedeći slogovi nastavljaju početno ravno pa silazno kretanje.

Ti zbilja tako misliš? _-.....

Vidjeli smo Ivicu,/ (a ne Milana) ---- ^_

A profesor? _ ^ _ _

Ponekad se intonacijska linija lomi, i to tako da se nukleusni slog izgovara nisko, a onaj iza njega visoko, pa se tek poslije toga nastavlja nisko početno kretanje. Tako se pored spomenute čuje i ovakva realizacija:

Ti zbilja tako misliš? - _ ^ _ _

Pored

Vi ste iz Zagreba? --- ^_ i --- ^_

Ovu su intonaciju opisali P.Ivić i Lehiste pod nazivom "inversna krivulja", što je preuzela i A.Nakić. Bilo bi dobro i usporediti tu intonaciju kod njihovih informanata da se vidi je li riječ o istoj intonaciji. Zanimljivo da P.Ivić pretpostavlja da bi ona mogla biti balkanizam, pa se nameće pitanje da li joj je u raznim krajevima isti raspon tonova. Mislím da u gradskom zagrebačkom govoru postoji jedna njena dosta upadljiva varijanta, uobičajena pri afektiranju i u dječjem govoru.

Visoka se intonacija upotrebljava u pitanjima bez upitne riječi, u A-pitanjima, pri isticanju suprotnosti. Spomenuta varijanta s izlomljenom linijom dolazi samo u pitanjima bez upitne riječi.

A.Nakić je u svom korpusu izdvojila pet intonacija: tri proste (silaznu, uzlaznu i ravnu), jednu kompleksnu (inverznu križulju) i jednu složenu (uzlazno-silaznu).

Ja smatram da tri intonacije koje sam nabrojila predstavljaju osnovne tipove, a ovi opet mogu imati brojne varijante. Takvim mogućim varijantama smatram i ravnu intonaciju i složenu uzlazno-silaznu. One se bez sumnje mogu upotrebljavati u pojedinim slučajevima isticanja ili suprotstavljanja: ravna umjesto silazne i uzlazne, a složena umjesto silazne.

Tako Laku noć! možemo izgovoriti silazno^{ˋˋ} , uzlazno^{ˊˊ} i ravno^{ˉˉ} .

A ja idem u kino - silazno (obična konstatacija), uzlazno (s očekivanjem neke reakcije sugovornika), ravno (dječji govor, hvalisanje).

To su đaci i studenti - silazno, ili s blagom uzlaznošću mogućom u silaznoj intonaciji (obična konstatacija), složeno uzlazno-silazno uz dva nukleusa (isticanje suprotnosti).

Kretanje visine i intenziteta tona u pojedinim intonacijskim tipovima zavisi u nekoj mjeri, kako je već spomenuto, o mjestu naglaska u nukleusu. Posebno je pitanje, koje je dosad zanimalo mnoge istraživače, kolik je u tome udio tipa akcenta riječi. U svom opsežnom radu Ivić i Lehiste podvrgli su temeljitom ispitivanju ponašanje akcenta u nukleusu u raznim položajima u rečenici i u raznim vrstama primjera, te se to pitanje zaista može smatrati do kraja proučenim. Ne ulazeći sada u pojedine tipove, možemo navesti zaključak autora da "osnovnu datost čini rečenična intonacija sa svojim signalima, a da akcenti reči unose modifikacije u realizaciju te datosti. Te su modifikacije pod nekim okolnostima vrlo znatne, pod drugima manje, a u pojedinim slučajevima gde su signali rečenične intonacije naročito prominentni, one izostaju u potpunosti." - Tako se ilustrira usporedba između dugih i kratkih akcenata, od kojih dugi bolje čuvaju razlike, ali se te raz-

like mogu i gubiti u intonacijskom tipu kao što je inverzna krivulja. Uspoređivanjem mjesta riječi autori zaključuju da je u medijalnom položaju udio komponente akcenta veći nego u finalnom položaju.

Cijeli taj kompleks međusobnih utjecaja i modifikacija, potaknutih mjestom akcenta, njegovim tipom i duljinom, duljinom zanačasnih slogova, mjestom logičkog akcenta itd. - stvara varijante intonacijskih tipova, koje jedna od druge mogu biti i dosta udaljene.

Ipak, ako se intonacijski tipovi svedu na malen broj osnovnih, u kojem i udaljenije varijante čuvaju osnovne osobine tipa, mislim da ne bi trebalo dolaziti do presijecanja i preklapanja tipova.

Ako nakon odvojenog promatranja intonacijskih tipova u ruskom i hrvatskom književnom jeziku pristupimo njihovu kontrastiranju, mogli bismo predložiti ovakav pristup:

1. Postoji velika sličnost između ruske IK-1 i hrvatske silazne intonacije, koje znače završetak iskaza. Tok kretanja tona sličan je u oba jezika, s tim da u ruskom konačna silaznost u nukleusu može ponekad biti nešto niža.

Distribucija je također slična, osobito kod izjavnih rečenica i završnih sekvenci. Dvoumljenja može biti u pitanjima s upitnom riječju, za koja Bryzgunova izdvaja poseban intonacijski tip IK-2. Istina je da pitanjem istaknuta riječ može u oba jezika imati jači intenzitet i izrazitiju liniju pada, ali su te pojave analogne onima koje prate logički akcent u drugim intonacijskim tipovima.

Isto se odnosi i na usklične rečenice, koje su po Bryzgunovoj raspodijeljene u nekoliko tipova. Zapravo bi se u bogatim nijansama emfatičkih značenja koja se u uskličnim rečenicama izražavaju tonom i intenzitetom, mogao izdvojiti još koji tip. Držim ipak da se kao varijante mogu svesti u dosta široke okvire jednog tipa.

2. Postoji velika sličnost između ruske IK-4 i hrvatske uzlazne intonacije. Tok kretanja tona, u kojem se uzlaznost realizira

na naglašenom slogu nukleusa i nastavlja se na nenaglašenim slogovima, jednak je u oba jezika i jednako znači nezavršenost. Odatle i sličnost distribucije - u nezavršnim sekvencama (rečenicama i elementima nabiranja) i nepotpunim A-pitanjima.

3. Mnogo je manja od prvih dviju navedenih, ali ipak postoji, sličnost između ruske IK-3 i hrvatske visoke intonacije. Sličnost je u izdvajanju visokog tona nukleusa prema mnogo nižoj općoj silaznoj liniji. Pri tom je postignuta visina u hrvatskom ili srpskom mnogo niža nego u ruskom: razlika između susjednih slogova u inverznoj krivulji iznosi u hrvatskom ili srpskom, kako navode P.Ivić i I.Lehiste, jednu oktavu. U ruskom pak, prema našim promatranjima, može iznositi i pune dvije oktave. Razlika je i u tome što česta zamjena visokog jednosložnog skoka u našem jeziku izlomljenom linijom tzv. inverzne krivulje, u ruskom jeziku izostaje.

Distribucija je slična utoliko što se u oba jezika taj tip primjenjuje u pitanjima bez upitne riječi i pri isticanju suprotnosti. U ruskom, međutim, ima širu primjenu u nezavršnim sekvencama, osobito u nabiranjima. To je dosta česta ruska intonacija karakteristična za živ i neposredan razgovorni stil.

O procentualnoj proširenosti pojedinih intonacijskih tipova teško je govoriti; to se može izračunati samo za točno omeđene korpusne, a oni opet nisu dovoljno siguran temelj za zaključivanje o stanju u jeziku, gdje se pojavljuju i posebne crte većih i manjih jezičnih sredina, dijalekata, stilova itd. Kao upoznavanje stanja u jednom zatvorenom korpusu kao što je AV-tečaj hrvatskog ili srpskog jezika, navest ćemo rezultate A.Nakić o zastupljenosti pojedinih intonacijskih tipova: silazna 78,5%, uzlazna 6,4%, ravna 2,6%, inverzna krivulja 4,2% i uzlazno-silazna 8,3%. Upadljiva je velika zastupljenost silazne intonacije, pogotovo kad se iz druge tablice dozna da ona tvori pretežnu upotrebu čak i u onim sintaktičkim cjelinama u kojima se to ne bi očekivalo, kao što su nezavršne sekvence (gdje je silazna intonacija predstavljena sa 68,2%) i pitanja bez upitnih riječi (gdje je predstavljena sa 50%). Možda je didaktička usmjerenost korpusa

djelovala na spikere u izboru intonacije pri čitanju. Vrijedilo bi svakako istraživati čestoću upotrebe intonacija i na drugim korpusima.

Ni za ruski jezik nema šireg uvida u zastupljenost intonacijskih tipova, pa se to pitanje ne može uzeti ni u kontrastivno promatranje.

Na kraju ovog kratkog pregleda intonacijskih tipova u ruskom i hrvatskom književnom jeziku i njihovoj usporedbi predložila bih da se za označivanje tipa naše intonacije primijeni bilježenje brojki 1-3 iznad nukleusa, kako se to primjenjuje u ruskoj intonaciji po metodi Bryzgunove.

B I B L I O G R A F I J A

- АРТЕМОВ, В.А., "Об интонеме и интонационном варианте", Phonetica, 1965, 3-4
- BOYANUS, S.C., "Russian Pronunciation", London 1955
- БРЫЗГУНОВА, Е.А., "Звуки и интонация русской речи", 3-е изд., Москва 1977
- БРЫЗГУНОВА, Е.А., "Фонологический метод в интонаций", Интонация, Киев 1978
- BUNING, J.E.J., van Schoneveld, C.H., "The Sentence Intonation of Contemporary Standard Russian as a Linguistic Structure", The Hague 1960
- ЧЕРЕМИСИНА, Н.В., "Русская интонация: поэзия, проза, разговорная речь", Москва 1982
- FILIPOVIĆ, R., "The English Language. Pronunciation and Intonation with Readings on Gramophone Records", P.Guberina Ed., Acta Instituti Phonetici, vol. 5, Zagreb 1965
- FILIPOVIĆ, R., "Engleski izgovor. Fonetski udžbenik za studente engleskog jezika s vježbama i rječnikom izgovora", I, Zagreb 1963
- GARDINER, D.B., "Towards a Typology of Slavic Intonation Systems", American Contribution to the Eighth International Congress of Slavists, vol. 1, Linguistics and Poetics, University of Kentucky, 1978
- ГЕСРГИЕВА, М., Попова, М., "Русская фонетика и интонация", София 1974
- GUBERINA, P., "Povezanost jezičnih elemenata", Zagreb 1955
- GUBERINA, P., Gospodnetić J., Pacht, H., "Francuski jezik. Izgovor i intonacija s recitacijama na pločama", ur. P.Guberina, Acta Instituti Phonetici, sv. 1, Zagreb 1955
- ISAČENKO, V., "Fonetika spisovneje ruštiny", Bratislava 1947

- IVŠIĆ, S., KRAVAR, M., "Srpsko-hrvatski jezik. Izgovor i intonacija s recitacijama na pločama", ur. P.Guberina, Acta Instituti Phonetici, sv. 4, Zagreb 1955
- JACOBSEN, P., "Die Bedeutung der Satzintonation für die serbokroatische Worttöne, Scando-Slavica, 1964, X
- JERNEJ, J., "Talijanski jezik. Izgovor i intonacija s recitacijama na pločama", ur. P.Guberina, Acta Instituti Phonetici, sv. 5, Zagreb 1957
- KOŠUTIĆ, R., "Gramatika ruskog jezika. Glasovi", Petrograd 1919
- КУЗНЕЦОВА, Г.М., "Мелодика простого повествовательного предложения в современном русском языке" Вопросы фонетики, ЛГУ, Ленинград 1960
- LEHISTE, I., IVIĆ, P., "Prilozi ispitivanju fonetske i fonološke prirode akcenata u savremenom srpskohrvatskom književnom jeziku", Zbornik za filologiju i lingvistiku, VI, VIII, X, XII, Novi Sad 1963, 1965, 1967, 1969
- MAHNKEN, I., "Studien zur serbokroatischen Satzmelodie", Göttingen 1964
- МАТУСЕВИЧ, М.И., "Современный русский язык. Фонетика", Москва 1976
- MENAC, A., "Ruski jezik. Izgovor i intonacija s recitacijama na pločama", ur. P.Guberina, Acta Instituti Phonetici, sv. 7, Zagreb 1958
- MENAC, A., "Iz problematike rečenične intonacije u ruskom jeziku", Radovi Zavoda za slavensku filologiju, 5, Zagreb 1963
- MILETIĆ, B., "Osnovi fonetike srpskog jezika", Beograd 1960
- NAKIĆ, A., BROWNE, W., "The Intonation of Questions in Serbo-Croatian and English", Kontrastivna analiza engleskog i hrvatskog ili srpskog jezika, ur. R.Filipović, Institut za lingvistiku Filozofskog fakulteta, Zagreb 1975
- NAKIĆ, A., "Kontrastivna analiza intonacije engleskog i hrvatskog ili srpskog jezika", magistarski rad, Zagreb 1981
- НИКОЛАЕВА, Т.М., "Соотношение фразовой и словесной просодии", Zbornik za filologiju i lingvistiku, knj. XIV, Novi Sad 1971

- НИКОЛАЕВА, Т.М., "Соотношение словесной и фразовой мелодики в сербском языке", Памяти Виктора Владимировича Виноградава, Москва 1971
- НИКОЛАЕВА, Т.М., "Фразовая интонация славянских языков", Москва 1971
- OLIVERIUS, Z., "Динамика, ритм и мелодика русского языка", Rusky jazyk, 1966, 3
- ПАНОВ, М.В., "Русская фонетика", Москва 1967
- PAVLOVIĆ, M., "Intonation des Satzes und Wortakzent", Welt der Slaven, 1966, 4
- РЕСО, А., "Osnovi akcentologije srpskohrvatskog jezika", Beograd 1971
- "Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika", Zavod za jezik Instituta za filologiju i folkloristiku, Zagreb 1979
- ROMPORTL, M., "Studies in Phonetics", Prague 1973
- "РУССКАЯ ГРАММАТИКА", I, Академия наук СССР, Москва 1980
- SILIĆ, J., ROSANDIĆ, D., "Osnove fonetike i fonologije hrvatskog književnog jezika", Zagreb 1976
- СВЕТОЗАРОВА, Н.Д., "Интонационная система русского языка", ЛГУ, Ленинград 1982
- ŠKARIĆ, I., "U potrazi za izgubljenim govorom", Zagreb 1984
- ŠKREB, Z., i dr., "Njemački jezik. Izgovor i intonacija s recitacijama na pločama", ur. P.Guberina, Acta Instituti Phonetici, sv. 3, Zagreb 1955
- ТОПОРИŠIĆ, J., "Slovenski jezik. Izgovor i intonacija s recitacijama na pločama", ur. P.Guberina, Acta Instituti Phonetici, sv. 9, Zagreb 1960

Резюме

ИНТОНАЦИОННЫЕ ТИПЫ В РУССКОМ И ХОРВАТСКОМ ЛИТЕРАТУРНОМ ЯЗЫКЕ

Основные типы интонации предложения в русском и хорватском литературном языках рассматриваются с точки зрения их акустических признаков, а также их синтаксических и стилистико-эмпатических значений. Вместо большего числа отдельных типов автор пытается выделить основные типы и их варианты, которые в каждом из двух изучаемых языков зависят от разных фонетических и акцентологических условий.

При сопоставлении двух языков можно заметить сходство в стилистически нейтральных типах, особенно в основных нисходящих и восходящих схемах, тогда как "высокая" интонация намного более выразительна в русском языке.

S u m m a r y

UDK 801.561.2:808.2:808.62

INTONATION TYPES IN RUSSIAN AND CROATIAN LITERARY LANGUAGE

Basic types of sentence intonation in Russian and Croatian literary language are examined from the viewpoint of their acoustic characteristics as well as their syntactical and stylistic-emphatical meanings. Instead of trying to establish a larger number of separate types, the author examines the basic types and their variants, which in each of the two examined languages depends on the various phonetic and accentual conditions.

Certain similarities in stylistically neutral types can be noticed when contrasting the two languages, particularly in the basic falling and rising patterns, while the "high" intonation is more expressed in Russian.